

4.Sınıf Okuma Becerileri Kitabının Metin ve Sorularının İncelenmesi

Examining the Text and Questions of the 4th Grade Reading Skills Book

Muhammet SÖNMEZ^{ID}, Hülya SÖNMEZ^{ID}

ÖZ

Amaç: Bu araştırmanın amacı 2022-2023 eğitim-öğretim yılında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından destek kitap olarak dağıtılan 4. sınıflar için Okuma Becerileri kitabının metinlerinin ve sorularını betimsel olarak incelemektir.

Yöntem ve Araçlar: Bu çalışmada doküman analizi deseni kullanılmıştır. 4.sınıf Okuma Becerileri kitabı iki araştırmacı tarafından betimsel analize tabi tutulmuştur. Kitapta yer alan metinlerin, metinsel yapısı ve okunabilirlik düzeyleri incelenmiştir. Kitapta yer alan sorular ise Barrett taksonomisinde yer alan bilişsel düzeylere göre değerlendirilmiştir.

Sonuçlar: Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre kitapta kullanılan metinlerinin büyük birçoğunun okunabilirlik düzeylerinin orta güçlükte olduğu metinlerin %80'inin bilgilendirici metin türünde olduğu ortaya çıkmıştır. Kitaptaki soruların büyük bir bölümünün açık uçlu sorulardan oluştuğu ve çoktan seçmeli sorulara da kitapta sık sık yer verildiği görülmüştür. Soruların Barrett Taksonomisine göre sınıflandırılması sonucunda ise basit anlama sorularının kitapta diğer basamaklardan fazla yer aldığı ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Anlamaya yönelik sorular, Barrett Taksonomisi, metin yapısı, okuma becerileri.

ABSTRACT

Purpose: The purpose of this research is to descriptively examine the texts and questions of the Reading Skills book for 4th graders, which was distributed as a support book by the Ministry of National Education in the 2022-2023 academic year.

Method and Materials: In this study, document analysis design was used. The 4th grade Reading Skills book was subjected to descriptive analysis by two researchers. The textual structure and readability levels of the texts in the book were examined. The questions in the book were evaluated according to the cognitive levels in the Barrett taxonomy.

Results: According to the results obtained from the research, it has been revealed that 80% of the texts used in the book have medium difficulty readability levels and 80% of them are informative texts. It was agreed that most of the questions in the book consisted of open-ended questions and multiple-choice questions were frequently included in the book. As a result of the classification of the questions according to Barrett's Taxonomy, it was revealed that literal comprehension questions took place more than other steps in the book.

Keywords: Comprehension questions, Barrett's Taxonomy, text structure, reading skills.

Sorumlu Yazar/Correspondence Author: Muhammet SÖNMEZ (Öğretmen, Hacı Seyit Taşan İlkokulu, Kocaeli Türkiye)

E-posta/E-mail: muhammetsnmz41@gmail.com

Geliş Tarihi/Received: 19.11.2022

Kabul Tarihi/Accepted: 15.02.2023

Ç. Yayınlanma Tarihi/Online Published: 02.03.2023

GİRİŞ

Okuma, ön bilgilerin kullanıldığı, yazar ve okuyucu arasındaki etkili iletişime dayalı, uygun bir yöntem ve amaç doğrultusunda, düzenli bir ortamda gerçekleştirilen anlam kurma sürecidir (Akyol, 2011). Okuma becerisi, okunan metindeki anlamı ortaya çıkarma ve bu anlam üzerine eleştirel düşünerek yeni anlamlar oluşturabilme becerisi olarak ifade edilebilir (Eldeleklioğlu Onuk ve Avcı, 2021). Okuma, metnin anlamlı olarak yorumlanmasını içerirken okuma becerisi, okumanın sürekli kullanılarak geliştirilmesini kapsamaktadır (Coşkun, 2013). Bender'e (2008) göre temel okuma becerileri kod çözme, akıcılığa ulaşma, anlama ve kelime tanımadır. Okuyucunun bu becerilerde ustalaşması okuma eyleminin kolaylaşmasını ve keyif alınan bir sürece dönüşmesini sağlayacaktır. Kod çözme, okuduğunu anlama ve kelime tanıma gibi okuma becerilerini, metnin yapısal unsurları, okunabilirlik düzeyi ve anlamaya yönelik sorulan sorular etkileyebilmektedir.

Okuyucular metinleri anlayabilmeleri ve metinden anlam inşa edebilmeleri için iyi metin örnekleriyle karşılaşmalıdır (Türkben, 2018a). Türkçe Öğretim Programına göre metin türleri *bilgilendirici metin*, *hikâye edici metin* ve *şiir* başlıklarında toplanmıştır (MEB, 2018). Bilgilendirici metinler, okuyuculara yeni bilgiler öğretmek için yazılırken (Sallabaş, 2007), öyküleyici metinler bir olayı, kahramanların yaşantısını anlatan kurgusal ürünlerdir (Vatansever Bayraktar, 2015). Okuyucunun metnin yapısına hâkim olması, anlamaya yönelik kullanacağı stratejileri belirlemede kolaylık sağlamaktadır. Böylece okuyucular metnin yapısal unsurlarına göre bir okuma süreci içerisinde bulunarak, metinden anlam kurma sürecini daha başarılı yürütmektedir. Okuyucuların karşılaştıkları metinlerde kullanılan dilin metin yapısına uygunluğu, metin oluşturma ölçütlerinin dikkate alınması, bilişsel ve duyuşsal yönden okuyucuların seviyesine yönelik olması ve metnin yapısal zorluğunun öğrenci seviyesine uygunluğu önemlidir (Özçetin ve Karakuş, 2020). Okunabilirlik kavramı, metnin zorluğunun bir takım matematiksel formüllerle hesaplanmasıdır (Ülper, 2010). Ateşman'a (1997) göre okunabilirlik, metnin okuyucuya göre kolay ya da zor olma durumudur. Ancak okunabilirlik metnin anlaşılması ya da anlaşılmamasına yönelik bir bilgi vermez, okunabilirlik metnin yapısal güçlüğü ile ilgilidir (Baş ve İnan Yıldız, 2015). Çeşitli ölçümler, hesaplamalar ve formüllerle nicelik ve nitelik bakımından uygunluğuna karar verilen metinlerin kullanılması diğer metinlere göre daha avantajlıdır (Özçetin ve Karakuş, 2020). Ders kitaplarında öğrencilerin anlama gücünü yükseltmek ve düşünme becerilerini geliştirmek için birçok metin kullanılmaktadır (Sallabaş ve Yılmaz, 2020). Özellikle anlamayı geliştirmek ve ölçmek adına metinlere yönelik sorulmuş sorular temel araç olarak görülmektedir (Akyol, 2001).

Okuma becerilerinin dinamikliği bu becerilerin takibi için etkili ve sistematik bir değerlendirme sürecini gerektirmektedir (Sönmez, 2021). Herkes tarafından kabul edilebilecek standart bir ölçme aracı geliştirmek ve okuduğunu anlamayı ölçülüp, değerlendirmek zor bir süreçtir (Çeliktürk Sezgin ve Gedikoğlu Özilhan, 2019). Araştırmalar anlama sürecinde soruların anlama becerilerini geliştirmekten ziyade genellikle anlama düzeyini sorgulamak ya da değerlendirmek için kullanıldığını göstermektedir (Ateş, 2011; Hervey, 2006; Sönmez, 2021). Anlama sürecinde sorular, anlama süreciyle bir bütün olarak ele alındığında, öğrenme eksikliklerini belirleyip, öğrenme hedeflerini ortaya çıkarmak için kullanıldığında etkili olmaktadır (Sönmez ve Çetinkaya, 2022). Akyol ve diğerleri (2013), iyi hazırlanmış anlama sorularının okuyucunun metinle etkileşime girmesini kolaylaştırarak anlamı yakalamasına yardımcı olacağını belirtmektedir. Sorular anlama süreçlerinin takibinde önemli araçlardır ve öğrencilerin okuduğunu anlama becerilerinin gelişimi için öğretmenlerin sorularla ilgili yeterlikleri önemlidir (Yıldırım, 2012). Birçok araştırmaya (Akyol vd., 2013; Ateş, 2011; Batur ve Alevli, 2014; Brassell ve Rasinski, 2008; Hervey, 2006; Pang vd., 2003) etkili soru sormanın okuma becerilerin gelişimi için önemli olduğuna vurgu yapılmaktadır. Soruların nasıl hazırlanması gerektiği, güçlük düzeylerini belirleme ve nasıl bir sistematik içerisinde yer alacağına yönelik sınıflandırmaları içeren bazı çalışmalar yapılmıştır (Çeliktürk Sezgin ve Gedikoğlu Özilhan, 2019). Bu çalışmalardan biri de Barrett Taksonomisidir. Bu taksonomide okuduğunu anlama beş farklı kategoride değerlendirilmektedir. *Basit anlama*, *yeniden organize etme*, *derinlemesine anlama*, *değerlendirme* ve *memnuniyet* Barrett Taksonomisinde yer alan anlama kategorileridir (Yıldırım, 2012). Basit anlama kategorisi metinde doğrudan aktarılan düşünce ve fikirlere odaklanmakta, yeniden organize etme metinde açık bir şekilde var olan düşünceleri analiz etme, sentezleme veya yeniden organize etmeyi içermekte, derinlemesine anlamada çıkarım yapılması gerekmekte, değerlendirme basamağında metinde var olan düşünceleri dış ortamlarla karşılaştırmak hedeflenmekte ve son olarak memnuniyet basamağında tüm bilişsel basamaklara ilaveten metnin okuyucu üzerindeki psikolojik ve estetik etkileri incelenmektedir (Yıldırım, 2012). Bu tarz bir taksonomi öncelikle öğretmenlerin öğrencilerine yönelik hazırladıkları sorulara rehberlik edebilmesi bakımından önemlidir. Aynı zamanda öğretmenler bu taksonomiden yararlanarak ders kitapları ve yardımcı kaynaklarda yer alan soruları sınıflayarak hangi tür anlama sorularının

kitaplarda kullanıldığının farkına varabilir, böylece öğrencilerinin düzeylerine yönelik soru hazırlama ve kitaplarda olmayan anlama düzeylerinin bilincinde olup kitaptaki soruların dışına çıkıp öğrencilere ek sorular hazırlayabilme fırsatı yakalayabilir (Yıldırım, 2012).

Okuma becerileri öğretim sürecinde kaynak kitap kullanımının önemli bir yeri olduğu düşünüldüğünde ders kitapları ve kaynak kitaplarda bulunan metin ve bu metinlere yönelik hazırlanmış soruların önemi ortaya çıkmaktadır. Alanyazın incelendiğinde Türkçe ders kitaplarındaki metin ve soruların incelenmesine (Çeliktürk Sezgin ve Gedikoğlu Özilhan, 2019; Çeçen ve Kurnaz, 2015; Kaya vd., 2021; Kaplan, 2021; Oryaşın, 2021; Sallabaş ve Yılmaz, 2020; Sarar Kuzu, 2013; Türkben, 2018a; Türkben, 2018b; Vatanserver Bayraktar, 2005), Türkçe dersi sınavlarında kullanılan soruların incelenmesine (Kanık Uysal, 2022), Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin okunabilirliklerinin incelenmesine (Baş ve İnan Yıldız, 2015; Durukan, 2014; Özçetin ve Karakuş, 2020), soru hazırlamaya yönelik taksonomilerin incelenmesine (Yıldırım, 2012; Yüceer, 2022), okuma becerilerinin nasıl değerlendirildiğine (Sönmez, 2021), okuma becerileri dersi öğretim programının incelenmesine (Eldeleklioğlu Onuk ve Avcı, 2021), okuma becerileri dersinin PISA okuduğunu anlama yeterliliklerine göre değerlendirilmesine (Batur ve Alevli, 2014) yönelik araştırmaların varlığı görülmektedir. Bu araştırmalar düşünüldüğünde katılımcıların kaynağa bağlı metin ve soruları kullandıkları ortaya çıkmaktadır. 2022-2023 yılında 4. Sınıf öğrencilerinin okuma becerilerini desteklemek için Okuma Becerileri yardımcı kitabı Millî Eğitim Bakanlığı tarafından dağıtılmıştır. 4. Sınıf öğrencilerinin ve öğretmenlerinin bu kitabı kullanacakları düşünüldüğünde kitapta yer alan metin ve soruların önemi ortaya çıkmaktadır. Bu araştırmayla 4. sınıf Okuma Becerileri kitabında yer alan metin ve bu metinlere yönelik hazırlanmış soruların incelenmesi amaçlanmıştır. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. 4. Sınıf Okuma Becerileri kitabında yer alan metinlerin okunabilirlik düzeyleri nedir?
2. 4. Sınıf Okuma Becerileri kitabında hangi metin türlerine yer verilmiştir?
3. 4. Sınıf Okuma Becerileri kitabında yer alan soruların soru türüne göre dağılımı nasıldır?
4. 4. Sınıf Okuma Becerileri kitabında yer alan sorular Barrett Taksonomisine göre hangi bilişsel basamakta anlamayı ölçmektedir?

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Bu araştırma 4. sınıf “Okuma Becerileri” kitabında yer alan metin ve bu metinlere yönelik hazırlanan soruları betimsel olarak incelemeyi hedeflemektedir. Araştırmada doküman analizi deseni kullanılmıştır. Doküman analizi desenini veri çeşitlemesinin mümkün olmadığı ya da araştırmanın probleminin doğrudan dokümanda yer aldığı durumlarda tercih edilebilir. Bu araştırma deseni, hedeflenen problem durumu doğrultusunda bilgi içeren yazılı ve görsel kaynakların incelenmesini kapsamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Araştırmada Millî Eğitim Bakanlığı tarafından kaynak kitap olarak hazırlanan “4. Sınıf Okuma Becerileri” kitabı incelenmesi ve araştırma problemini yansıtan verilerin kitapta yer alması nedeniyle doküman analizi yöntemi tercih edilmiştir.

Araştırmanın Materyali

Araştırma materyali olarak Millî Eğitim Bakanlığı tarafından kaynak kitap olarak hazırlanan 4. Sınıf Okuma Becerileri kitabı kullanılmıştır. Kitap 2022-2023 Eğitim-Öğretim yılında öğrencilerin okuma becerilerini desteklemek için dağıtılmıştır. 10 metin ve bu metinlere yönelik hazırlanmış 118 soru kitapta yer almaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada kitaplarda yer alan metinlerin yapıları ve okunabilirlik düzeyleri araştırmacılar tarafından metinler incelenerek toplanmıştır. Kitapta yer alan metinler tek tek okunarak metin yapıları ortaya çıkarılmıştır. Ardından okunabilirlik düzeylerini belirleyebilmek adına metinlerin hece, kelime ve cümle sayıları hesaplanmıştır. Kitapta yer alan sorular ise soru türü ve Barrett Taksonomisinde yer alan bilişsel basamaklara göre sınıflandırılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın verileri 4. Sınıf Okuma Becerileri kitabı incelenerek toplanmıştır. Kitapta yer alan metinlerin yapıları

metinler tek tek okunarak tespit edilmiştir. Metinlerin okunabilirlik düzeyleri ise metinde yer alan hece, kelime ve cümle sayıları Öksüz (2019) tarafından önerilen internet siteleri kullanılarak hesaplanmıştır. Hece, kelime ve cümle sayıları hesaplandıktan sonra Ateşman'ın (1997) okunabilirlik formülü kullanılarak okunabilirlik düzeyleri ortaya çıkarılmıştır. Bu formüle göre:

Okunabilirlik puanı= $198,825 - (40,175 \cdot x_1) - (2,610 \cdot x_2)$. Formülde yer alan x_1 ifadesi ortalama kelime uzunluğunu ifade ederken, x_2 değişkeni ortalama cümle uzunluğunu göstermektedir.

Kelime uzunluğu= Hece sayısı/Kelime sayısı

Cümle uzunluğu= Kelime sayısı/Cümle sayısı, şeklinde hesaplamaktadır.

Metinlerin okunabilirlik düzeyleri yine Ateşman'ın (1997) belirlediği aralıklara göre okunabilirlik düzeylerine çevrilmiştir. Okunabilirlik aralıkları; Çok kolay 90-100, kolay 70-89, orta güçlükte 50-69, zor 30-49, çok zor 1-29 şeklindedir.

Kitapta yer alan sorular betimsel analizle incelenmiştir. Bu bağlamda metinde yer alan soruların türleri soru türüne göre sınıflandırılmış, soruların bilişsel basamakları ise Barrett Taksonomisinde yer alan *basit anlama*, *yeniden organize etme*, *derinlemesine anlama*, *değerlendirme ve memnuniyet* basamaklara göre değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenirliği

Araştırmada güvenilirliği sağlamak adına incelenen metin ve sorular farklı zamanlarda tekrar incelenerek kontrol edilmiştir. Kodlayıcı güvenilirliğini sağlamak adına iki farklı kodlayıcı tarafından kodlama işlemi gerçekleştirilmiştir. Kodlama işlemi tamamlandıktan sonra Miles ve Huberman (1994) tarafından önerilen formüle göre kodlayıcılar arası tutarlılık hesaplanmıştır. Araştırmada kodlayıcılar arası güvenirliliğin %90 olduğu ortaya çıkmıştır.

BULGULAR

Araştırmada elde edilen bulgular metinlerin okunabilirlik düzeyleri, metin türü, soru türü ve soruların Barrett Taksonomisine göre sınıflandırılmasından oluşmaktadır.

Tablo 1: Metinlerin okunabilirlik puanları ve okunabilirlik düzeyleri

Metin	Okunabilirlik Puanı	Okunabilirlik Düzeyi
1. Metin	86.65	Kolay
2. Metin	63.86	Orta Güçlükte
3. Metin	45.26	Zor
4. Metin	63.11	Orta Güçlükte
5. Metin	46.94	Zor
6. Metin	60.65	Orta Güçlükte
7. Metin	45.24	Zor
8. Metin	50.69	Orta Güçlükte
9. Metin	51.84	Orta Güçlükte
10. Metin	59.13	Orta Güçlükte

Tablo 1' de kitapta yer alan metinlerin okunabilirlik puanları ve okunabilirlik düzeyleri yer almaktadır. Tabloya göre bir metin kolay düzeyde, üç metin zor düzeyde okunabilirlik seviyesine sahiptir. Metinlerin büyük bir bölümünü oluşturan yedi metin orta güçlüktedir.

Tablo 2: Kitapta yer alan metinlerin türleri

Metin Türü	f	%
1. Hikâye edici metin	2	20
2. Bilgilendirici metin	8	80
Toplam	10	100

Kitapta yer alan metinlerin türleri incelendiğinde iki metnin hikâye edici metin yapısında olduğu ortaya çıkmıştır. Kalan sekiz metnin tamamının bilgilendirici metin türünde olduğu görülmüştür. Böylece kitapta yer alan metinlerin

%80'ının bilgilendirici türde metinler olduğu ortaya çıkmıştır.

Tablo 3: Soruların türleri ve sıklıkları

Soru Türü	f	%
Açık Uçlu	61	51.69
Çoktan Seçmeli	35	29.66
Doğru-Yanlış	14	11.86
Eşleştirme	6	5.08
Sıralama	1	0.85
Kavram haritası	1	0.85
Toplam	118	100

Kitapta yer alan soruların türü ve sıklıklarına bakıldığında 61(%51.69) sorunun açık uçlu formatta olduğu ortaya çıkmaktadır. Açık uçlu sorular en fazla tercih edilen soru türüdür. Açık uçlu soruların ardından en fazla tercih edilen soru türünün çoktan seçmeli soru türü (%29.66) olduğu görülmektedir. Bunların yanı sıra doğru-yanlış (%11.86), eşleştirme (%5.08), sıralama(%0.85) ve kavram haritası (%0.85) oluşturmaya yönelik sorular da kitapta yer almaktadır.

Tablo 4: Barrett taksonomisine göre soruların bilişsel süreç basamakları

Barrett Taksonomisine Bilişsel Süreç Basamağı	f	%
Basit Anlama	58	49.15
Yeniden Organize Etme	27	22.88
Derinlemesine Anlama	24	20.34
Değerlendirme	4	3.39
Memnuniyet	5	4.24
Toplam	118	100

Tablo 4 incelendiğinde soruların Barrett Taksonomisine göre sınıflanması sonucunda kitapta 58 (%49.15) basit anlama sorusunun yer aldığı anlaşılmaktadır. 27 (%22.88) yeniden organize etme basamağına, 24 (20.34) derinlemesine anlama, 4 (%3.39) değerlendirme ve 5 (%4.24) memnuniyet sorusunun varlığı görülmektedir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırmanın elde edilen metinlerin yapısal unsurlarına yönelik sonuçlara göre okuma becerileri kitabında yer alan metinlerin büyük bir bölümünün orta güçlükte metinlerden ve bilgi verici metinlerden oluştuğu görülmektedir. Ateşman'a göre orta güçlükte metinler düzeyinin okuyucular için uygun olduğu ifade edilmektedir (Özçetin ve Karakuş, 2020). Okuma becerileri kitabında yer alan metinlerin %80'i bilgilendirici metinlerden oluşmaktadır. Bilgilendirici ve hikâye edici metinlerin okunabilirlik düzeyleri incelendiğinde bilgilendirici metinlerin okunabilirlik düzeylerinin daha zor olduğuna yönelik araştırma sonuçları mevcuttur (Baki, 2019; Bora, 2019; Baş ve İnan Yıldız, 2015; Özçetin ve Karakuş, 2020; Okur ve Arı, 2013; Zorbaz, 2007). Mevcut araştırmayla incelenen kitapta kolay metinlerin sayısının az olmasının nedeni olarak metinlerin çoğunun bilgilendirici metin yapısında olması gösterilebilir. Metinlerin okunabilirlik düzeylerinin anlaşılabilirliği nedeni etkileyeceğine yönelik alanyazında farklı görüşler mevcuttur. Durukan (2014) metinlerin okunabilirlik seviyeleri kolaydan-zora geçtikçe okuyucuların okuma hızlarının düştüğü ve anlama düzeylerinin azaldığını sonucuna ulaşmıştır. Yine okunabilirliğin anlaşılabilirlik üzerinde etkili olduğunu belirten çalışmaların (örn., Benjamin, 2012; Clifton vd., 2007; Ulusoy, 2009) sayısı arttırılabilir. Bu çalışmaların aksine Öksüz ve Keskin (2022). okunabilirliğin ve anlaşılabilirliğin odak noktalarının farklı olduğunu, anlaşılabilirliğin içerisinde yer alan bazı faktörleri okunabilirlik formülleri tarafından göz ardı edildiğini belirtmektedir. Anlaşılabilirlik tartışmalarının ötesinde kitapta yer alan 3 metnin zor okunabilirlik düzeyinde olması haricinde araştırma sonucunda metinlerin okunabilirlik düzeylerinin uygun olduğu yorumu yapılabilir. Ancak kitapta metinlerin veriliş sıraları basitten karmaşığa ilkesi dikkate alınarak kolay metinden zor metine doğru verilmemiştir. Bu yönüyle bakıldığında kitaptaki metinlerin veriliş sırası eleştirilebilir.

Kitapta kullanılan sorulara yönelik araştırma sonuçları incelendiğinde kitaptaki soruların büyük bir bölümünü açık uçlu soruların oluşturduğu, açık uçlu sorularla beraber çoktan seçmeli sorulara büyük oranda yer verildiği belirlenmiştir. Benzer şekilde Sönmez (2021) öğretmenlerin anlamayı değerlendirmek için açık uçlu sorulardan

yoğun olarak yararlandığını belirtmektedir. Yine Çeçen ve Kurnaz'ın (2015) sonuçlarına göre ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan tema değerlendirme sorularının %25'i açık uçlu %50'si çoktan seçmeli sorulardan oluşmaktadır. Kitaplarda kullanılan çoktan seçmeli testlerin uygunluğuna yönelik araştırmacı görüşlerine bakıldığında bazı çalışmalar (Nuhoğlu vd., 2008; Üstüner ve Şengül, 2004) Türkçe öğretiminde çoktan seçmeli testlerin kullanılmasının uygun olmadığını ifade etmektedir. Mevcut araştırmada incelenen okuma becerileri kitabında en çok kullanılan ikinci soru türü çoktan seçmeli sorulardır. Sönmez (2021) öğretmenlerin okuma becerilerini bütünsel olarak değerlendirebilecek soru türlerinden yararlanarak, öğrencilerin öğrenme eksikliklerinin belirlenip, öğretim sürecinin bu çerçevede planlanması gerektiğini belirtmektedir. Anlamayı değerlendirmek için sistematik olarak hazırlanan cümle doğrulama teknikleri, boşluk doldurma teknikleri (Marcotte ve Hintze, 2009), okuma becerilerini ölçmek ve değerlendirmek için ders kitapları ve kaynak kitaplarında kullanılmalıdır.

Araştırmanın bir diğer sonucunda soruların Barrett Taksonomisiyle sınıflanmasına göre basit anlama sorularının kitapta yoğun olarak yer aldığı ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlar ders kitaplarında düşük bilişsel düzeyleri ölçmeye hedefleyen sorular sorulduğuna yönelik sonuçlara ulaşan araştırmalarla (Ateş vd., 2016; Çeçen ve Kurnaz, 2015; Kanık Uysal, 2022; Kocaarslan ve Yamaç, 2018; Sallabaş ve Yılmaz, 2020; Sarar Kuzu, 2013) benzerlik taşımaktadır. Öğrenci ve öğretmenlerin anlama becerilerini geliştirmek için kullandıkları kitaplarda üst düzey bilişsel süreçleri ölçen soruların yoğun olarak yer alması gerekmektedir. Ancak hem kitaplarda sorulan sorularda üst düzey bilişsel süreçleri ölçen sorulara az yer verilmesi hem de öğretmenlerin anlamayı değerlendirirken basit düzeyde sorular sormaları öğrencilerin okuma becerilerinin gelişimlerini olumsuz etkilemektedir (Yıldırım, 2012). Akyol vd., (2013) anlamaya yönelik sorulan sorularda katılımcıların büyük oranda kaynak kitaplara bağlı kaldıklarını belirtmektedir. Hem öğretmenlerin basit anlamaya yönelik soru sormaları hem de kaynak kitaplardaki soruların büyük bir bölümünün düşük bilişsel süreçleri ölçtüğü düşünüldüğünde, okuma becerilerini geliştirmek adına önemli bir eksikliğin ortaya çıktığı söylenebilir.

Araştırmanın sonuçları genel olarak ifade edilecek olursa okuma becerileri kitabında yer alan metinlerin %80'inin bilgilendirici metinlerden oluştuğu, metinlerin okunabilirlik düzeylerinin 3 metin hariç uygun olduğu söylenebilir. Sorularda açık uçlu soruların ve çoktan seçmeli soruların yoğun olarak yer aldığı, bilişsel basamaklara göre basit anlamayı ölçen soruların kitapta yoğun olarak bulunduğu ifade edilebilir.

Araştırmanın sonuçlarında kitapta genel anlamda bilgilendirici metin türü kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Hikâye edici ve şiir türünde metinlerinde yoğun olarak kullanılması önerilebilir. Okuma becerilerini ölçerken boşluk doldurma tekniği, cümle doğrulama tekniği gibi değerlendirme araçlarının kullanılması önerilebilir. Sorular oluşturulurken derinlemesine anlama ve daha üst seviyeleri ölçmeyi amaçlayan soruların yoğun olarak kullanılması tavsiye edilebilir. Kitaptaki metinler okunabilirlik seviyeleri dikkate alınarak kolaydan zora doğru sıralanabilir.

KAYNAKÇA

- Akyol, H. (2001). İlköğretim okulları 5. sınıf Türkçe kitaplarındaki okuma metinleriyle ilgili soruların analizi. *Eğitim Yönetimi*, 7(2), 169-178
- Akyol, H. (2011). *Türkçe ilk okuma ve yazma öğretimi*. Pegem Akademi.
- Akyol, H., Yıldırım, K., Seyit, Ateş, S., ve Çetinkaya, Ç. (2013). Anlamaya yönelik nasıl sorular soruyoruz?. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 41-56
- Ateş, S. (2011). *İlköğretim beşinci sınıf Türkçe dersi öğrenme-öğretme sürecinin anlama öğretimi açısından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi.
- Ateş, S., Güray, E., Döğmeci, Y. ve Gürsoy, F. F. (2016). Öğretmen ve öğrenci sorularının gerektirdikleri zihinsel süreçler açısından karşılaştırılması. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları*, 4(1), 1-13
- Ateşman, E. (1997). Türkçede okunabilirliğin ölçülmesi. *AÜ TÖMER Dil Dergisi*, 58, 171-174.
- Baki, Y. (2019). Türkçe dersi 8. sınıf kitabındaki metinlerin okunabilirliği. *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 30-46. <https://doi.org/10.31464/jlere.528298>
- Baş, B., ve İnan Yıldız, F. (2015). 2. Sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin okunabilirlik açısından incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 52-61.
- Batur, Z., ve Alevli, O. (2014). Okuma becerileri dersinin PISA okuduğunu anlama yeterlilikleri açısından incelenmesi. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları*, 2(1), 22-30

- Bender, W.N. (2008). *Differentiating instruction for students with learning disabilities: Best teaching practices for general and special educators*. Corwin.
- Benjamin, R. G. (2012). Reconstructing readability: Recent developments and recommendations in the analysis of text difficulty. *Educational Psychology Review*, 24(1), 63-88. <https://doi.org/10.1007/s10648.011.9181-8>
- Bora, A. (2019). *Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik yönünden incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi.
- Brassell, D., ve Rasinski, T. (2008). *Comprehension that works: Taking students beyond ordinary understanding to deep comprehension*. Shell Education.
- Çeçen, M. A., ve Kurnaz, H. (2015). Ortaokul Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarındaki tema değerlendirme soruları üzerine bir araştırma. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(02).
- Çeliktürk Sezgin, Z., ve Gedikoğlu Özilhan, Y. G. (2019). 1.-8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metne dayalı anlama sorularının incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(2), 353-367. <https://doi.org/10.16916/aded.530191>
- Clifton, C., Staub, A., ve Rayner, K. (2007). Eye movements in reading words and sentences. In R. P. G. v. Gompel, M. H. Fisher, W. S. Murray, ve R. L. Hill (Eds.), *Eye movements: A window on mind and brain*. Elsevier.
- Coşkun, Y.D. (2013). Türkçe ders kitaplarının PISA sınavı okuma ölçütleri açısından incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26, 22-43.
- Durukan, E. (2014). Metinlerin okunabilirlik düzeyleri ile öğrencilerin okuma becerileri arasındaki ilişki. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 2(3), 68-76. <https://doi.org/10.16916/aded.26659>
- Eldeleklioğlu Onuk, D., ve Avcı, B. (2021). Okuma becerileri dersi öğretim programının incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 9(2), 343-359. <https://doi.org/10.16916/aded.831766>
- Hervey, S. (2006). Who asks the questions? *Teaching PreK-8*, 37, 68-69.
- Kanık Uysal, P. (2022). Türkçe dersi sınavlarında yer alan soruların üst düzey düşünme becerileri açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 10(1), 136-156. <https://doi.org/10.16916/aded.1016659>
- Kaplan, K. (2021). Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan dinleme/izleme becerisini ölçmeye yönelik soruların yenilenmiş bloom taksonomisine göre incelenmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 626-645. <https://doi.org/10.15869/itobiad.836238>
- Kaya, E., Ayabakan İpek, M., ve Aydın, Y. (2021). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metin sorularının çıkarım türlerine göre incelenmesi. *Dil Dergisi*, 172(2), 77-95. <https://doi.org/10.33690/dilder.906410>
- Kocaarslan, M. ve Yamaç, A. (2018). Sınıf öğretmenlerinin Türkçe dersi sınavlarında sordukları metne dayalı anlama sorularının incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2), 431-448. <https://doi.org/10.24315/trkefd.356769>
- Kuzu, T. S. (2013). Türkçe ders kitaplarındaki metin altı sorularının yenilenmiş bloom taksonomisindeki hatırlama ve anlama bilişsel düzeyleri açısından incelenmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 37(1), 58-76.
- MEB (2018). *Türkçe dersi (1-8. Sınıflar) öğretim programı*. Milli Eğitim Bakanlığı.
- Öksüz, H. İ. (2019). *Okunabilirliğin anlaşılabilirlik üzerindeki etkisinin farklı metin türlerine göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Düzce Üniversitesi.
- Öksüz, H. İ., ve Keskin, H. K. (2022). A study on the impact of readability on comprehensibility. *International Journal of Progressive Education*, 18(1), 322-335. <https://doi.org/10.29329/ijpe.2022.426.18>
- Okur, A., ve Arı, G. (2013). 6, 7, 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirliği. *İlköğretim Online*, 12(1), 202-226.
- Oryaşın, U. (2021). Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin Yenilenen Bloom Sınıflandırması'na göre incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 9(3), 820-832. <https://doi.org/10.16916/aded.888116>
- Özçetin, K., ve Karakuş, N. (2020). 5. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik yönünden incelenmesi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 5(1), 175-190.
- Pang, E. S., Muaka, A., Bernhardt, E. B. ve Kamil, M. L. (2003). Teaching reading. *International Academy of Education*. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED481186.pdf>
- Sallabaş, M. E. (2007). *İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin kendini yazılı olarak ifade etme kazanımlarına ulaşma düzeyi*. Yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi.
- Sallabaş, M. E. ve Yılmaz, G. (2020). Türkçe ders kitabı'nda bulunan metin altı sorularının yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(2), 586-596. <https://doi.org/10.16916/aded.679933>

- Sönmez, M. (2021). Okuma becerilerini nasıl değerlendiriyoruz?. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları*, 9(2), 127-146. <https://doi.org/10.35233/oyea>.
- Sönmez, M., ve Çetinkaya, F. Ç. (2022). The Effect of formative assessment on reading comprehension. *International Journal of Assessment Tools in Education*, 9(Special Issue), 88-108. <https://doi.org/10.21449/ijate.1104868>
- Türkben, T. (2018a). Beşinci sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinin metinsellik ölçütleri açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 6(4), 961-986. <https://doi.org/10.16916/aded.443882>
- Türkben, T., (2018b). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(3), 2152-2166. <https://doi.org/10.17218/hititsosbil.419925>
- Ülper, H. (2010). *Okuma ve anlamlandırma becerilerinin kazandırılması*. Nobel Yayınları.
- Ulusoy, M. (2009). Boşluk tamamlama testinin okuma düzeyini ve okunabilirliği ölçmede kullanılması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(1), 105-126.
- Vatansever Bayraktar, H. (2015). Ses temelli cümle yöntemi ile okuma yazma öğrenen öğrencilerin farklı metin türlerine göre okuduğunu anlama başarılarının incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(40), 595-612.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2013). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (8 b.). Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, K. (2012). Öğretmen ve öğrencilerin okuduğunu anlama becerilerini değerlendirmede kullanacakları bir sistem: Barrett taksonomisi [A system to be used by teachers to evaluate students' reading comprehension skills: Barrett taxonomy]. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(18), 45-58. https://dergipark.org.tr/tr/p_UB/MKUSBED/issue/19552/208323
- Yüceer, D. (2022). Türkçe öğretiminde soru hazırlamada yararlanılabilecek iki taksonomi: Bloom ve Barrett taksonomisinin karşılaştırmalı incelemesi. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları*, 10(1), 67-84. <https://doi.org/10.35233/oyea.1110666>
- Zorbaz, K. Z. (2007). Türkçe ders kitaplarındaki masalların kelime – cümle uzunlukları ve okunabilirlik düzeyleri üzerine bir değerlendirme. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 3(1), 87-101.

Examining the Text and Questions of the 4th Grade Reading Skills Book

Muhammet SÖNMEZ^{ID}, Hülya SÖNMEZ^{ID}

Introduction and purpose

Reading skill can be expressed as the ability to reveal the meaning in the text read and to create new meanings by thinking critically about this meaning (Eldeleklioğlu Onuk & Avcı, 2021). While reading includes the meaningful interpretation of the text, reading skill includes the development of reading by using it continuously (Coşkun, 2013). According to Bender (2008), basic reading skills are decoding, reaching fluency, comprehension and word recognition. The reader's mastery of these skills will facilitate the act of reading and turn it into an enjoyable process. The structural elements of the text, the level of readability and the questions asked for understanding can affect reading skills such as decoding, reading comprehension and word recognition.

The dynamism of reading skills requires an effective and systematic evaluation process to monitor these skills (Sonmez, 2021). Developing a standard measurement tool that can be accepted by everyone and measuring and evaluating reading comprehension is a difficult process (Çeliktürk Sezgin & Gedikoğlu Özilhan, 2019). Research shows that questions in the comprehension process are generally used to question or evaluate the level of comprehension rather than to develop comprehension skills (Ateş, 2011; Hervey, 2006; Sönmez, 2021). It is effective when used to remove it (Sönmez and Çetinkaya, 2022). Akyol et al. (2013) state that well-prepared comprehension questions will help the reader to capture the meaning by facilitating interaction with the text. Questions are important tools in the follow-up of comprehension processes and teachers' competencies about questions are important for the development of students' reading comprehension skills (Yıldırım, 2012). Many studies (Akyol et al., 2013; Ateş, 2011; Batur & Alevli, 2014; Hervey, 2006; Brassell & Rasinski, 2008; Pang et al., 2003) emphasize that effective questioning is important for the development of reading skills. Some studies have been conducted including classifications on how questions should be prepared, determining their difficulty levels and how they will be included in a systematic way (Çeliktürk Sezgin & Gedikoğlu Özilhan, 2019). One of these studies is Barrett Taxonomy. In this taxonomy, reading comprehension is evaluated in five different categories. Basic comprehension, reorganization, in-depth understanding, evaluation and satisfaction are the categories of comprehension in Barrett's Taxonomy (Yıldırım, 2012). This kind of taxonomy is important in that teachers can guide the questions they prepare for their students. At the same time, by making use of this taxonomy, teachers can classify the questions in textbooks and supplementary resources and realize what kind of comprehension questions are used in the books, so they can have the opportunity to prepare questions for their students' levels and to be aware of their understanding levels that are not in the books, and to go beyond the questions in the book and prepare additional questions for the students (Yıldırım, 2012).

Literature Review

When the literature is examined, it is possible to examine the texts and questions in Turkish textbooks (Çeliktürk Sezgin & Gedikoğlu Özilhan, 2019; Kaya et al., 2021; Kaplan, 2021; Oryaşın, 2021; Sallabaş & Yılmaz, 2020), examining the questions used in the Turkish course exams (Kanik Uysal, 2022), examining the readability of the texts in the Turkish course books (Baş and İnan Yıldız, 2015; Durukan, 2014; Özçetin and Karakuş, 2020), preparing questions (Yıldırım, 2012; Yüceer, 2022), how reading skills are evaluated (Sönmez, 2021), the reading skills course curriculum (Eldeleklioğlu Onuk & Avcı, 2021) and the assessment of the reading skills course according to PISA

reading comprehension competencies (Batur et al. Alevli, 2014).

Methodology

This research aims to descriptively analyze the texts in the 4th grade “Reading Skills” book and the questions prepared for these texts. Document analysis design was used in the research. The document analysis design can be preferred in cases where data diversity is not possible or the problem of the research is directly in the document. This research design includes the examination of written and visual sources containing information in line with the targeted problem situation (Yıldırım & Şimşek, 2013). In the research, the document analysis method was preferred because the “Reading Skills” book prepared as a source book by the Ministry of National Education was examined and the data reflecting the research problem were included in the book.

Results, conclusion and suggestions

According to the results on the structural elements of the texts obtained from the research, it is seen that most of the texts in the reading skills book consist of medium difficulty texts and informative texts. According to Ateşman, it is stated that the level of medium difficulty texts is suitable for readers (Özçetin & Karakuş, 2020). 80% of the texts in the reading skills book are informative texts. When the readability levels of informative and narrative texts are examined, there are research results indicating that the readability levels of informative texts are more difficult (Baş and İnan Yıldız, 2015; Özçetin & Karakuş, 2020; Okur & Arı, 2013; Zorbaz, 2007).

As another result of the research, it was revealed that literal comprehension questions were heavily included in the book according to the classification of the questions with Barrett’s Taxonomy. These results are in line with the studies that reached conclusions about asking questions aiming to measure low cognitive levels in textbooks (Ateş et al., 2016; Çeçen & Kurnaz, 2015; Kanık Uysal, 2022; Kocaarslan & Yamaç, 2018; Sarar Kuzu, 2013). In order to improve the comprehension skills of students and teachers, questions measuring high-level cognitive processes should be heavily included in the books they use. However, both the fact that the questions asked in the books that measure the high-level cognitive processes are not included in the questions and that the teachers ask simple questions while evaluating the comprehension negatively affect the development of the students’ reading skills (Yıldırım, 2012). Akyol et al., (2013) state that the participants mostly adhere to the source books in the questions asked for understanding. Considering that both teachers ask questions for literal comprehension and that most of the questions in the source books measure low cognitive processes, it can be said that there is a significant deficiency in improving reading skills.

Bu makaleye atıf yapmak için / To cite this article:

Sönmez, M., & Sönmez, H. (2023). 4.sınıf okuma becerileri kitabının metin ve sorularının incelenmesi. *Temel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3 (1): 17-26. doi: 10.55008/te-ad.1207260